

Sveriges Byggindustriers yttrande över underlag inför beslut om riktlinjer för forskning och innovation på energiområdet för perioden 2017-2019

Sveriges Byggindustrier är de enskilda byggföretagens bransch- och arbetsgivarorganisation och organiserar ca 3200 bygg-, anläggnings- och specialföretag. Sveriges Byggindustrier har tagit del av rubricerad remiss och vill framföra nedanstående synpunkter, vilka fokuserar på sådant som rör byggande och byggnader.

Sammanfattning

Sveriges Byggindustrier anser att samhällsutmaningarna bör styra prioriteringarna. Energimyndigheten bör, snarare än att främja exportsatsningar, se till behoven av ny kunskap, ny teknik och nya metoder för att utveckla energisystemet i Sverige. Sveriges Byggindustrier anser att den föreslagna visionen för området Byggnader i energisystemet bortom 2050 – ”En resurseffektiv och hållbar byggd miljö” – är bra.

Energirelaterade byggtekniska frågor måste prioriteras högt om vi ska klara utmaningen att öka bostadsbyggandet och samtidigt bygga hållbart i alla avseenden. Insatser måste göras för att utveckla ny teknik, nya metoder och ny kunskap för nära-nollenergi-byggnader och för energieffektivisering av befintlig bebyggelse, särskilt miljöprogramsområdena. För både nybyggnad och renovering behövs teknisk utveckling av olika typer av installations- och byggnadstekniska komponenter och system, samt kompetensuppbyggnad för att säkerställa att god kvalitet uppnås.

Fortsatt demonstration av lågenergihus och energirenoveringar kommer att vara avgörande för att nå energieffektiviseringsmålen. Dessa projekt bör genomföras inom ramen för det etablerade LÅGAN-programmet (www.laganbygg.se), vilket då eventuellt bör finansieras med forskningsanslaget. Det är olyckligt och kontraproduktivt att, som idag, dela upp stödverksamheten på forskning respektive energieffektivisering (implementering). Viktiga demonstrations- och kommunikationsinsatser riskerar att hamna i kläm. Detta har skett med LÅGAN, vars verksamhet stämmer med regleringsbrevet men inte med stödförordningarna. Förordningarna måste ses över för att möjliggöra den verksamhet som nämns i regleringsbrevet.

Sveriges Byggindustrier instämmer i att fokus bör ökas på byggskedets energianvändning. Vi instämmer också i att det finns ett behov av ökad kunskap om och utveckling av plan- och byggprocessen och dess aktörer ur ett energiperspektiv. Det behövs nya lösningar och affärsmodeller. Detta motverkas idag av detaljstyrning inom både samhällsbyggnadsområdet och på energimarknaderna, som försvårar både för nya innovativa idéer och för upprepning av lyckade koncept. Detta minskar fördelen och vinsten med att komma på något nytt och hämmar därmed innovation.

Synpunkter på "Helhetssyn är nyckeln. Strategi för forskning och innovation på energiområdet 2017–2020"

Uppdelningen av verksamheten i forskning respektive implementering försvårar

Energimyndigheten konstaterar att för att Sverige ska klara energi- och klimatutmaningarna behövs helhetssyn på energisystemet, dess marknader och dess aktörer. Sveriges Bygginstrumenter delar denna syn och vill därför peka på vikten av att helhetssynen verkligen får genomsyra Energimyndighetens verksamhet. Vi ser redan idag problem med uppdelningen av verksamheten på olika avdelningar, anslag och förordningar, och anser att detta försvårar syftet att främja ett hållbart energisystem.

Helhetssynen måste ha en god förankring i teknikfrågorna

Energimyndigheten har på senare tid dessutom organiserat om FoU-verksamheten i nio temaområden istället för de tidigare sex. Detta riskerar enligt oss att bidra till splittring snarare än helhetssyn. Ett exempel är uppdelningen av bebyggelserelaterade frågor i Byggnader i energisystemet och Hållbart samhälle. Detta tror vi är feltänkt. I synnerhet som fokus för det förstnämnda temaområdet har förflyttats från byggnaden som sådan till byggnaden i energisystemet, dvs. mindre fokus på byggnaden i sig och dess interna system. Således blir det ett överlapp mellan de båda områdena, men en förskjutning från byggnadsrelaterade frågor mot övergripande systemfrågor. Sveriges Bygginstrumenter förespråkar att dessa båda områden antingen slås ihop till ett (eftersom de överlappar) eller att temaområdet Byggnader i energisystemet återgår till att fokusera mer på själva byggnaden. Det finns nämligen fortsatt ett mycket stort behov av FoU om själva byggnaden, byggteknik, metoder, komponenter m.m., särskilt i ljuset av EU-direktivet om byggnaders energiprestanda. "Helhetssyn" får inte innebära att man glömmer bort att alla komponenter i systemet måste fungera för att helheten ska bli bra. Sveriges Bygginstrumenter undrar vidare hur förankringen och prioriteringen inom de tre nya temaområdena kommer att gå till när det endast finns sex olika UP?

Sveriges Bygginstrumenter välkomnar att Energimyndigheten satsar på tvärssektoriella och tvärvetenskapliga forsknings- och innovationsinsatser. Detta får dock som sagt inte ske på bekostnad av den tekniska FoU som behövs för att säkerställa att vi på ett kostnads-effektivt sätt och med god kvalitet kan bygga byggnader med mycket hög energiprestanda som även uppfyller samtliga samhällets övriga krav.

Bra att öka anslaget

Sveriges Bygginstrumenter stödjer förslaget att öka energiforskningsanslaget (vilket inkluderar insatser för affärsutveckling och kommersialisering), från dagens nivå på ca 1,3 miljarder kronor per år till 1,76 miljarder kronor per år från 2017, förutsatt att energirelevant FoU och innovation kopplad till byggande och byggnader ges minst så stort utrymme som framgår av föreliggande förslag.

Fokus bör vara att utveckla ett hållbart energisystem i Sverige

Energimyndigheten skriver att Sverige ska vara ett föregångsland vad gäller ett hållbart energisystem. Vi delar den synen men anser samtidigt att vi redan är det i många avseenden. Vi skiljer oss också från andra länder i fråga om förutsättningar och teknik- och systemval. Det är en utmaning, men bör vara Energimyndighetens uppgift, att balansera mellan insatser som kan skapa exportmöjligheter för svenska företag och insatser som främjar utvecklingen av det svenska energisystemet. Fokus för Energimyndigheten bör enligt oss vara på det sistnämnda, att utveckla energisystemet i

Sverige mot hållbarhet i alla bemärkelser. För exportsatsningar finns andra finansiärer. Konkret innebär detta att myndigheten först och främst bör se till behoven av ny kunskap, ny teknik och nya metoder för att utveckla energisystemet i Sverige.

Anpassa förordningarna för att undvika glapp i innovationskedjan

Energiforskning av god kvalitet är en grundbult för att få fram ny kunskap, ny teknik och nya metoder. Forskningsresultaten kommer dock inte att tillämpas i någon större utsträckning om inte forskningen åtföljs av insatser för spridning och tillämpning av resultaten. Sveriges Byggindustrier anser att det är viktigt att Energimyndighetens insatser spänner över hela forsknings- och innovationskedjan och att det finns en plan för hur resultaten ska komma till nytta redan innan ett forskningsprojekt sätts igång. Här har Sveriges byggindustrier tillsammans med energimyndigheten och många andra aktörer arbetat med LÅGAN-programmet (www.laganbygg.se) som haft många olika delar av kedjan (utvecklingsprojekt, demonstrationsprojekt, nätverk och kommunikation) integrerat i programmet. Nu är dock LÅGAN etapp 1 avslutat och inget beslut fattat om etapp 2 pga att myndigheten inte får till det med de förordningar som man har, trots att LÅGAN passar som handen i handsken med skrivningarna i regleringsbrevet. Detta att förordningarna inte möjliggör den verksamhet som beskrivs i regleringsbrevet är ett problem som vi gärna hade sett att Energimyndigheten lyft i sin strategi.

Insatser kring NNE-byggnader, energirenoveringar samt plan- och byggprocessen

Sveriges Byggindustrier stödjer självfallet att insatser bör göras för att främja utvecklingen av robust teknik särskilt anpassad för nära-nollenergibyggnader. Vi noterar att Energimyndigheten på flera ställen lyfter fram behovet av att förstå samverkan mellan byggnaders tekniska och arkitektoniska utformning, installationstekniska komponenter och energiförsörjningssystem samt brukarnas och andra aktörers drivkraft, kunskap och incitament för energieffektivisering. Detta är viktigt, men satsningar på kunskap om samverkan och system får inte ske på bekostnad av forskning och utveckling om själva byggnaderna och deras komponenter. Vi har idag inte all kunskap som behövs för att på ett resurs- och kostnadseffektivt sätt och med hög kvalitet bygga nära-nollenergibyggnader som uppfyller alla andra krav som ställs av samhället och beställare. Här behövs fortsatt forskning, utveckling och implementering, och LÅGAN-programmet bör vara en central aktör i detta.

Sveriges Byggindustrier instämmer i att mer kunskap behövs om hur energieffektiviseringsåtgärder kan implementeras i befintlig bebyggelse och särskilt i miljonprogramsområdena.

Sveriges Byggindustrier instämmer även i att det finns ett behov av ökad kunskap och utveckling kring plan- och byggprocessen och dess aktörer ur ett energiperspektiv. Vi instämmer också i att fokus bör ökas på byggskedets energianvändning. Denna energianvändning har, till skillnad från energianvändningen i själva byggnaderna, också en stor klimatpåverkan. Mer kunskap behövs om hur val av byggmaterial och byggsystem samt utformning av stadsdelar, kvarter, byggnader och byggdelar kan bidra till en mer energi- och klimateffektiv bebyggelse i ett livscykelperspektiv.

Sveriges Byggindustrier instämmer i att stöd till demonstration av ny teknik och lösningar behövs för att nya tekniska koncept ska kunna verifieras och utvecklas till färdiga innovationer som kan implementeras och nå marknaden. Detta är särskilt viktigt i byggsektorn där det handlar om stora investeringar i byggnader som ska användas

under mycket lång tid, och i många fall som människors hem. Under dessa förutsättningar är det extra svårt att pröva ny teknik. Hur många privatpersoner vill investera 5 miljoner kronor i en obekräftad teknisk lösning? Detta blir fallet om man köper en bostadsrätt i ett experimenthus. Hur staten ska kunna göra ett lämpligt riskavlyft för att testa nya lösningar i byggnader är inte en enkel fråga att lösa men vi diskuterar gärna detta med Energimyndigheten framöver.

Sveriges Byggindustrier är positiva till Energimyndighetens ambition att stärka insatserna för att testa och demonstrera lösningar i verkliga eller verklighetstrogn miljöer, och vill framhålla att detta behöver ske även på områden som inte nödvändigtvis har stor exportpotential, såsom byggande, i syfte att bidra till ett hållbart energisystem i Sverige.

Rörlighet mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor

Energimyndigheten skriver att man vill fortsätta främja kunskapsutbyten och rörlighet mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor. Sveriges Byggindustrier stödjer detta fullt ut men undrar hur det sistnämnda är tänkt att fungera och vilken som ska vara myndighetens roll i detta?

Utformning av förordningar m.m.

Sveriges Byggindustrier noterar att Energimyndigheten vill ha ett ökat samarbete med Regeringskansliet kring utformningen av förordningar och regelverk som ökar myndighetens möjlighet att ge stöd till innovativa företags väg till kommersiell framgång. Detta är välbehövligt, se skrivning ovan om LÅGAN, och bör gälla även utveckling av teknik och metoder generellt för att utveckla branscher och energisystemet, inte enbart i syfte att stötta enskilda företags väg till framgång. Särskilt stödjer vi det myndigheten efterfrågar i form av ett mer proaktivt arbete med förordningarna så att dessa i högre grad överensstämmer med näringslivets behov och kan öka myndighetens möjligheter att ge stöd till insatser som leder till uppsatta mål i regleringsbrevet (se ovan om LÅGAN).

Synpunkter på UP-rapport Byggnader i energisystemet – Rådgivande underlag från utvecklingsplattformen Byggnader i energisystemet (ER 2015:26)

Vision och mål

Sveriges Byggindustrier anser att den föreslagna visionen för området bortom 2050 – "En resurseffektiv och hållbar byggd miljö" – är bra. Det anges även ett antal effektmål till 2030. Sveriges Byggindustrier anser att de på det hela taget är bra men att de kommer att behöva kvantifieras om de ska kunna följas upp.

Påverkansplattformar

I avsnittet Internationellt finns ett förslag om att Energimyndigheten, genom att stödja samhällsbyggnadssektorns internationella påverkansarbete (t ex genom sk påverkansplattformar), skulle kunna stärka Sveriges röst i arbetet med att forma framtida utlysningar inom området energieffektiva byggnader. Sveriges Byggindustrier stödjer detta förslag och skulle gärna vilja ta en central roll i en sådan plattform.

Livscykelperspektiv

Sveriges Byggindustrier instämmer i att byggnaders produktionsfas och hela livscykel behöver studeras ur ett systemperspektiv och utformningen av byggnader och bygghandlar, val av material, etc. behöver analyseras och optimeras över byggnaders hela

livscykel. Det behöver också studeras och tas fram nya incitamentsstrukturer för att premiera innovation inom detta område.

Öppna upp bygg- och energimarknaderna för innovation

Idag stimulerar marknaderna för byggande och energi inte till innovation. Båda områdena, och särskilt det förstnämnda, är detaljreglerade, vilket hindrar nya lösningar inom energieffektivt byggande och brukande och införande av nya energilösningar. Sveriges Byggindustrier instämmer med UP som anser att det är viktigt att det finns dynamiska marknader där nya aktörer kan komma in med nya lösningar och affärsmodeller. Detta motverkas idag av detaljstyrning, bland annat i form av detaljerade detaljplaner och kommunala särkrav, vilka fortfarande tillämpas i praktiken trots förbud. All sådan detaljstyrning, som försvårar upprepning av lyckade innovativa lösningar, minskar vinsten med att komma på något nytt och hämmar därför innovation. Vem vill investera tid, pengar och engagemang i en innovativ lösning som man endast får tillämpa i ett projekt?

Demonstration av NNE-byggnader och hållbar renovering bör ske inom LÅGAN

UP skriver att ett prioriterat område utgörs av uppföljnings- och utvärderingsinsatser av NNE-byggnader. Sveriges Byggindustrier anser att de föreslagna insatserna för uppföljning och utvärdering av NNE-byggnader bör ske inom ramen för LÅGAN (www.laganbygg.se), som redan har väl uppbyggda kanaler och rutiner för detta och för att kommunicera resultaten till samhällsbyggnadssektorns aktörer. I detta sammanhang kan vi även tycka att det är konstigt att LÅGAN-programmet inte redan idag finansieras från Energiforskningsanslaget eftersom verksamheten verkar passa mycket bra in på det som beskrivs i UP-rapporten. Istället har myndigheten inte kunnat ge besked om LÅGAN:s fortsatta finansiering och form trots att utvärderingar visat att programmet uppfyller ställda mål med bravur. Detta med vilket anslag och vilka förordningar som ska användas är detaljer som vi anser att Energimyndigheten borde ha kunnat lösa vid detta lag.

Sveriges Byggindustrier instämmer i behovet av att satsa på robust och kostnadseffektiv byggnadsteknik och installationsteknik för renovering av miljonprogramsområdena, som även gynnar ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Även detta kan göras inom ramen för LÅGAN.

Energikrav och tillsyn av byggregler

Rapporten trasslar in sig i ett konstigt resonemang om ansvar för de energikrav som ställs (s 25) och verkar inte ha klar för sig vilka regler som gäller på området. Det som gäller är att kommunen är tillsynsansvarig för energiprestandan enligt de krav som ställs i BBR (inget annat). Idag brister kommuner mer som regel än undantag i detta tillsynsansvar. Sveriges Byggindustrier skulle vara de första att välkomna att tillsynen av BBR-kraven skärptes.

Utöver de krav som ställs i BBR kan byggherre och entreprenör komma överens om att gå längre, dvs ställa tuffare energikrav. Sveriges Byggindustrier vill informera om att det redan idag finns en branschstandard (Sveby, vilken har finansierats av Energimyndigheten – dock inte Energiforskningsanslaget, vilket kanske förklarar varför UP inte tycks

känna till den) för hur man bör skriva avtal, mäta och verifiera energiprestanda. Det behövs således inget "prejudicerande fall", som föreslås i rapporten.

Det behövs mer stöd till teknikutveckling inom byggområdet

Sveriges Bygginstrumenter instämmer i att det behövs satsningar på teknisk utveckling av olika typer av installationstekniska och byggnadstekniska komponenter och system, samt kompetensuppbyggnad för att säkra att god kvalitet uppnås på installationerna.

Sveriges Bygginstrumenter instämmer i att det finns behov av utveckling av beräkningsmodeller, analysverktyg m.m. för bedömning av dagsljus, belysning och visuell komfort. I rapporten anges att metoder för detta måste utvecklas för användning i olika certifieringssystem. Vi vill framföra att sådan utveckling i så fall måste ske samordnat med både certifieringsorgan och branschen i stort så att de metoder som tas fram blir accepterade och använda.

Sveriges Bygginstrumenter instämmer i att mer kunskap behövs om hur val av byggmaterial och byggsystem, utformning av byggnader och byggdelar kan bidra till en mer energi- och klimateffektiv bebyggelse i ett livscykelperspektiv, och om hur byggnader kan optimeras över deras livscykel, dvs. att utforma byggnader optimalt med beaktande av produktion, drift (inklusive renovering och ombyggnad) och rivning.

Strategiskt innovationsområde för minskad klimatpåverkan från byggandet

I rapporten nämns satsningarna på strategiska innovationsområden och det anges att "några av de beviljade satsningarna har rört området byggnader i energisystemet, exempelvis projektet 'Minskad klimatpåverkan från byggprocessen' (...)." Detta projekt handlade dock enbart om att ta fram en strategisk forskningsagenda, det fanns inga FoU-medel kopplade till projektet. Sveriges Bygginstrumenter vill påpeka att det finns ett fortsatt stort behov av att genomföra de insatser som föreslås i agendan.

Nationell forskarskola inom hållbart byggande

Sveriges Bygginstrumenter vill gärna se en samlad, nationell forskarskola inriktad mot energieffektiva byggnader, med syfte att låta doktorander och seniorforskare mötas och samverka i forskningsarbetet, vilket har varit ett förslag från UP redan tidigare.

Synpunkter på Tillväxtanalys rapport "Forskning och innovation för omställning av energisystemet – en analys av Energimyndighetens FoU-verksamhet"

Uppdelningen av Energimyndighetens verksamhet i FoU respektive implementering

Regeringen har uppdragit åt Tillväxtanalys att granska de delar av Energimyndighetens FoU-verksamhet som ligger nära omställning av energisystemet, till exempel stöd till kommersialisering. I rapporten analyserar dock Tillväxtanalys enbart den del av Energimyndighetens verksamhet som finansieras av Energiforskningsanslaget. Sveriges Bygginstrumenter anser att det är olyckligt att denna gränsdragning görs. Det finns liknande verksamhet som Energimyndigheten finansierar med andra anslag, t.ex. LÅGAN-programmet, som då inte kommer med i den samlade bedömningen. Generellt anser vi att uppdelningen av Energimyndighetens verksamhet är ologisk och olycklig eftersom den försvårar för myndigheten att ge relevant och sömlöst stöd till verksamheter/idéer längs med hela innovationskedjan från FoU till tillämpning. Det står att syftet är att bedöma resultatet av olika insatser. Hur ska detta kunna göras ordentligt om endast vissa länkar (energiforskningsanslaget) i kedjan utvärderas?

Låt samhällsutmaningarna styra prioriteringarna

I rapporten refereras till OECD:s granskning av Sveriges innovationspolitik i vilken det konstateras att verksamheten är mycket "bottom-up"-styrd och i vilken man efterfrågar en mer balanserad inriktning med mer politiska prioriteringar för samhällsutmaningar. Tillväxtanalys konstaterar att denna slutsats även gäller för FoI-verksamheten vid Energimyndigheten, och att en för stark "bottom-up"-inriktning riskerar att vara konserverande då den återspeglar områden som redan är starka inom näringslivet och i universitetsvärlden. Detta gäller i hög grad för området energirelaterad teknisk byggforskning, som inte prioriteras i någon större utsträckning av Energimyndigheten, trots att det finns långtgående mål och förväntningar på ökad energieffektivisering i bebyggelsen från både det svenska samhället och från EU.

Sveriges Byggindustrier instämmer med Tillväxtanalys i att Energimyndigheten behöver en övergripande strategi som mer än idag tar in "top-down"-perspektivet, dvs. samhällsutmaningarna, i prioriteringarna och väger ihop det med det "bottom-up"-perspektiv som kommer från bl.a. UoH och näringsliv. Energimyndigheten bör prioritera mer i enlighet med samhällsutmaningarna och inrikta verksamheten mot färre och större områden.

Övriga underlagsrapporter

Sveriges Byggindustrier noterar att insatserna inom byggnader och byggande inte studeras närmare i underlagsrapporterna. Det finns fallstudier inom andra områden men inte dessa. Vi undrar naturligtvis varför och anser att det är olyckligt. Bebyggelsen står för nära en tredjedel av Sveriges energianvändning och har stor utvecklingspotential, såväl för effektivisering som för omvandling av förnybar energi.

Frågor med anledning av detta remissvar kan ställas till energi- och miljöchef Maria Brogren på maria.brogren@sverigesbyggindustrier.se eller 0761-360910.

SVERIGES BYGGINDUSTRIER



Ola Månsson
Verkställande direktör